

Lietuvių kalbos vadovėlio 10 klasei (1 – 2 knygos)

Recenzija

1. Bendra informacija apie vadovėlio rankraštį

Lietuvių kalbos vadovėlis 10 klasei rengiamas pagal atnaujintas *Pradinio ir pagrindinio ugdymo programas* (toliau – *Programos*). Recenzavimui pateiktos 1 ir 2 *Lietuvių kalbos vadovėlio* knygos, tačiau autorių pristatytoje vadovėlio sampratoje nurodoma, kad vadovėlio komplektą sudarys:

- Vadovėlis, 1-oji ir 2-oji knyga;
- Papildomų užduočių sąsiuvinis;
- Mokytojo knyga.

Atrenkant, ko bus mokoma 10 klasėje, atsižvelgiama į tai, kad 10 klasėje organizuojamas Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas (PUPP), kad daugelis dalykų bus kartojama. Nors *Programose* akcentuojamas kalbinio, literatūrinio bei kultūrinio ugdymo integravimas, šis vadovėlis apima tik kalbinės veiklos pamokas. Autorės skaitymui skiria tik tiek dėmesio, kiek tai aktualu aiškinantis negrožinio teksto ypatybes.

Vadovėlio medžiaga suskirstyta skyriais po 6–8 pamokas. Iš viso 70 pamokų. Tai patogų mokytojui rengiant teminį planą. Kiekvienas skyrius yra savarankiškas ciklas su kartojimu, įtvirtinimu ir apibendrinimu, kad mokiniai galėtų pademonstruoti pasiekimus ir matytų savo pažangą. Mokytojas dirbdamas nebūtinai turėtų laikytis pateikiamo nuoseklumo. Mokymą galima organizuoti pagal mokinių gebėjimus bei integravimo su literatūriniu ir kultūriniu ugdymu galimybes. Tokia vadovėlio sandara yra konkreti ir aiški, medžiaga susijusi su *Programose* nurodytu turiniu, kurį sudaro ugdymo procese integruojamos veiklos sritys: kalbėjimas, klausymas, rašymas.

2. Išvada dėl vadovėlio atitikimo pagrindiniams reikalavimams

Vadovėlyje pateikta medžiaga pagrįsta humanistinėmis vertybėmis, todėl tinkamai organizuotas ugdymo procesas brandins mokinio asmenybę ir sudarys prielaidas įgyvendinti pagrindinį lietuvių kalbos mokymo tikslą, numatytą *Programose*,— sudaryti prielaidas mokiniams ugdyti(s) komunikavimo ir kultūrinę kompetencijas, būtinas kiekvieno žmogaus visaverčiam asmeniniam gyvenimui, sėkmingai mokymosi, visuomeninei ir būsimai profesinei veiklai. Todėl vadovėlis atitinka pagrindinius reikalavimus, nurodytus Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių turinio vertinimo tvarkos aprašo 6 punkte.

3. Vadovėlio rankraščio turinio vertinimo aspektai

3.1. Vadovėlio medžiagos tinkamumas esminėms dalykinėms kompetencijoms ugdyti.

Vadovėlio medžiaga sudaro sąlygas mokiniams suprasti skaitymo, rašymo, gebėjimo klausytis ir kalbėti vertę, kaip apibrėžta *Programų* ugdomosios veiklos srityse. Pirmosios knygos turinį sudaro kartojimo skyrius, kuriame medžiaga skirta kalbėjimo ir klausymo, sintaksės, pasirengimo rašymo užduotims kartojimui, kalbos kaip socialinio reiškinių nagrinėjimo skyrius, kalbėjimo ir su juo siejamo kirčiavimo skyriai ir skaitymo skyrius, skirtas negrožinių tekstų nagrinėjimui. Antroje knygoje yra vienas sintaksės, vienas rašymo skyrius ir trys apibendrinimo skyriai, kurie skirti viso kalbos kurso kartojimui ir pasirengimui PUPP'ui. Čia pateikta medžiaga, supažindinanti su sudėtiniais sakinių vartojimu bei skyryba ir mokanti rašyti meninio ir buitinio

stiliaus tekstus. Visos kalbos pažinimo užduotys siejamos su tekstų skaitymu ir suvokimu. Tiek rašyba, tiek kirčiavimas ir skyryba aiškinama aptariant tekstus, o ne pavienius sakinius. Šitaip mokant(-is) ugdomas mokinių mąstymas.

Tekstinę medžiagą papildo tikslingai atrinktos iliustracijos, schemos ir lentelės, kurios padeda geriau suvokti ir pritaikyti įgytas žinias. Vadovėlyje pateiktos užduotys ir klausimai ugdo dalykines – kalbėjimo, klausymo bei skaitymo, rašymo – kompetencijas. Užduočių daug, jos diferencijuotos, pažymėtos žvaigždutėmis.

Kiekvieno skyriaus medžiaga suskirstyta pamokomis. Mokymosi veikla organizuojama remiantis *Programose* pateiktomis ugdymo gairėmis ir susideda iš trijų etapų:

- 1) įvadinė dalis: išsiaiškinimo, ką mokiniai žino, mokymosi uždavinių formulavimo, naujos patirties taikymo galimybių aptarimo;
- 2) mokymosi veikla: naujos informacijos etapas – tekstų skaitymas, užduotys, rašymas ir kt.;
- 3) apibendrinimas ir įsivertinimas.

Vadovėlio medžiaga parinkta tokia, kad sudarytų sąlygas mokiniams suprasti „skaitymo, rašymo, gebėjimo klausytis ir kalbėti vertę, patirti, kad šie gebėjimai svarbūs žmonėms ne tik kaip komunikacijos priemonės, bet ir kaip pasidalijimo patirtimi, mokymosi“ bei kūrybos priemonės, ugdančios mąstymą. Tekstai parinkti tokie, kad skatintų mokinių vertybines nuostatas, daug užduočių, lavinančių mokinių iniciatyvumą ir kūrybiškumą. Galėtų būti daugiau užduočių, skatinančių mokinius daryti prielaidas, aiškintis priežastis ir pan. Visa informacija pritaikyta pakankamai skirtingiems mokinių poreikiams ir mokymosi stiliams. Pristatant užduotis dažnai nurodomi ir metodai joms atlikti, tai palengvina mokytojų pamokos planavimą.

3.2. Vadovėlio medžiagos tinkamumas bendrosioms kompetencijoms ugdyti

Tai, kad vadovėlyje tiek kiekvieno skyriaus, tiek pamokos medžiaga konstruojama trimis etapais, demonstruoja, jog nuosekliai ugdoma *mokymosi mokytis* kompetencija. Vadovėlio medžiaga padės mokiniams išsikelti mokymosi tikslus ir uždavinius, apibendrinimo ir įsivertinimo užduotys, esančios kiekvienos pamokos bei skyriaus pabaigoje, leis mokiniams patiems išsiaiškinti pasiekimus ir nesėkmes, stebėti bei koreguoti savo veiklą, daryti išvadas apie mokymosi sėkmes ir tobulintinas sritis. Apibendrinimui yra pateikiami klausimai, įsivertinimo lentelės.

Komunikavimo kompetencijos ugdymas yra ir vienas svarbiausių lietuvių kalbos mokymo tikslų, nurodytų *Programose*, todėl ir šio vadovėlio (ir viso komplekto) medžiaga ugds komunikavimo kompetenciją. Recenzuojamo vadovėlio autorės pristato kalbą kaip socialinį reiškinių, moko mokinius tinkamai komunikuoti tiek klausant, tiek kalbant bei rašant.

Nauja medžiaga pateikiama taip, kad skatintų mokinius ugdyti *pažinimo* kompetenciją. Pirmiausia yra pakartojama tai, kas jau išmokta, po to nuosekliai einama prie naujų dalykų, siejant juos su kontekstu, kaip ir kodėl mokiniai panaudos naujai įgyjamas žinias praktikoje. Tiek kalbos pažinimo, tiek kalbėjimo, skaitymo ir rašymo užduotys parengtos taip, kad lavintų mokinių mąstymą, savarankiškumą, gebėjimą pritaikyti žinias, ir rengtų juos gyvenimui. Kadangi užduočių labai daug, mokytojas turės daugiau galimybių ugdymo individualizavimui.

Pateikiama medžiaga pritaikyta ir *socialinei* kompetencijai ugdyti, nes siejama su šiandieniu kontekstu. Tekstai yra įvairūs, skatinantys įvertinti lietuvių kalbos savitumą. Grupinės kūrybinės užduotys, apibendrinimas ir įsivertinimas lavina bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius. Viešojo kalbėjimo įgūdžiams formuoti skirtose pamokose pateikta tekstų, schemų, analizių ir užduočių apie bendravimą. Vadovėlis sudarytas taip, kad mokiniai iš jo mokydami nuolat ugdytųsi ne tik komunikacines, socialines, bet ir *iniciatyvumo ir kūrybiškumo, asmenines* kompetencijas. Be šito šiuolaikinis gimtosios kalbos mokymas neišsivaizduojamas. Daugumos skyrių apibendrinimas siejamas su grupinėmis arba individualiomis kūrybinėmis užduotimis: grupinis pranešimas apie pokalbio sėkmę, samprotavimą, diskusiją, savo elgesį per pokalbius ir interviu, teksto suvokimo klausimų kūrimas, kūrybinės užduotys pagal pateiktis (kurti dienoraštį).

Taigi, aptariama vadovėlio medžiaga padės organizuoti lietuvių kalbos ugdymą taip, kad kalbinė veikla būtų kontekstinė, kad mokymasis būtų grindžiamas mokinių patirtimi, kad būtų

Gediminas Kavaliauskas

ieškoma prasmingų mokymosi mokykloje ir gyvenimo už mokyklos ribų sąsajų. Kalbinė veikla siejama su situacijomis, artimomis natūraliam bendravimui, ieškoma galimybių mokiniams vartoti kalbą autentiškose situacijose. Rašyti tekstą siūloma mokyti nagrinėjant, kaip atsižvelgiant į komunikavimo tikslą komponuojami sakiniai ir rašytiniai tekstai, kaip siejamos teksto dalys ir sakiniai, kaip pasirenkama kalbinė raiška. Teksto suvokimo gebėjimai ugdomi analizuojant parašyto teksto struktūrą, kalbinę raišką. Kalbos sistemos dalykų pažinimas siejamas su gebėjimu tinkamai, veiksmingai ir taisyklingai vartoti kalbą įvairiose situacijose. Atlikdami vadovėlio apibendrinimo skyriuose pateiktus gramatikos užduočių ir rašymo testus, mokiniai turės galimybę pasitikrinti, kaip pasirengė Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimui (PUPP).

Audronės Razmantienės, Vidos Marčišauskaitės, Jurgitos Petrauskaitės, Astos Leskauskaitės parengtas *Lietuvių kalbos vadovėlis 10 klasei* yra modernus ir šiuolaikiškas, atitinkantis *Pradinio ir pagrindinio ugdymo programas* ir tokiems vadovėliams keliamus reikalavimus, todėl gali būti leidžiamas ir įtraukiamas į Vadovėlių duomenų bazę.

Lietuvių kalbos mokytojos ekspertės *Roma Rusteikienė, Ramunė Šmitienė*

Roma Rusteikienė